

140 років від дня народження Володимира Михайловича Гнатюка

(9.05.1871—6.10.1926) — українського фольклориста, етнографа, літературознавця, академіка АН України

Народився 9 травня 1871 р. в сім'ї сільського дяка, закінчив Велес-нівську однокласну школу (1879), Бучацьку народну школу (1885) і нижчу гімназію (1889), Станіславську вищу гімназію (1894), філософ-ський факультет Львівського університету (1898). Він — член Наукового товариства імені Шевченка у Львові (з 1895), його секретар (1898—1926), член-кореспондент Російської Академії наук (1902), член наукового етнографічного товариства Чехословаччини (1905), лауреат премії імені Олександра Котляревського (1913), академік Всеукраїнської Академії наук (1924), член наукових товариств Німеччини, Австрії, Швеції.

Навчаючись у Львівському університеті, в 1897—98 рр. очолив «Академічну громаду»; готував і провів святкування 25-ліття літературної, наукової та громадської діяльності Івана Франка 30.10.1898 р. У грудні 1898 р. став ученим секретарем НТШ, працював з його головою Михайлом Грушевським, очолював оргкомітет із святкування ювілею Михайла Грушевського.

Володимир Гнатюк — один з організаторів та редакторів «Літературно-наукового вісника», засновник і редактор, відповідальний секретар «Українсько-руської видавничої спілки» у Львові (12.11.1898).

Як фольклорист і етнограф збиральницьку роботу Володимир Гнатюк розпочав учнем Бучацької нижчої гімназії (мав збірку з понад 500 записами перлин народної творчості), а першу свою збірку видав студентом II курсу Львівського університету. Він — автор багатьох теоретичних праць, програм із збирання перлин народної творчості та видавець фольклорних матеріалів. За словами Івана Франка, Гнатюкові «... з наших найдавніших збирачів, мабуть, не дорівняв ні один», він був збирачем «нового типу.., що, обіймаючи широкі наукові горизонти, рівночасно стараються вичерпати запас етнографічних фактів у певній околиці, подати, приміром, весь репертуар пісень, оповідань і т. ін.»

Найважливіші збірки Володимира Гнатюка: «Коломийки» (3 томи), «Гаївки» (1 том), «Колядки і щедрівки» (2 томи), «Народні оповідання про опришків» (1 том), «Знадоби до української демонології» (2 томи), «Знадоби до галицько-руської демонології» (1 том), «Українські народні байки: звіринний епос» (2 томи), «Галицько-руські народні легенди» (2 томи), «Галицько-руські народні анекдоти» (1 том), «Похоронні звичаї та обряди» (1 том), «Легенди з хітарського збірника: 1-ої половини XVIII в.» (1 том), «Етнографічні матеріали з угорської Руси» (6 томів); окремі публікації — «Причинок до літератури нашого віршотворства», «Кушнірство в Галичині», «Ткацтво у східній Галичині», «Народні оповідання про тютюнарів», «Пісня про покритку, що втопила дитину»; книги — «Старохристиянські легенди із книги «Народовіщаніє» (Львів, 1901), «Народні новели» (Львів, 1917), «Українська народна словесність» (Відень, 1917), «Народні байки. З образками Микити Вихора» (Львів, 1918), «Народні байки для дітей. З образками Олени Кульчицької» (Львів, 1925), «Як повставав світ. Народні легенди з історії природи й людського побуту» (Львів, 1926), «Баронський син в Америці. Вибір народних казок з образками Юліана Панькевича» (Львів, 1926), «Михайло Коцюбинський. Листи до Володимира Гнатюка» (Львів, 1914), «Наукове товариство імені Шевченка. З нагоди 50-ліття його заснування. 1873—1923» (Львів, 1923), «Лука Гарматій і його спомини про М. Коцюбинського» (Львів, 1925).

Володимир Гнатюк перекладав на українську мову твори Петка То-дорова (Болгарія), Владислава Олехневича (Польща), Густава Гаерштама (Швеція), Льва Толстого, Максима Горького (Росія) та інших письменників, видавав їхні твори й твори українських письменників: Сидора Воробкевича, Юрія Федьковича, Степана Руданського, Івана Франка, Лесі Українки, Олени Пчілки, Наталії Кобринської, Євгенії Ярошинської, Ольги Кобилянської, Осипа Маковея, Марка Черемшини, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Панаса Мирного, Івана Нечуя-Левицького, Михайла Коцюбинського, Богдана Лепкого, Дениса Лукіяновича, Михайла Грушевського, Івана Пулюя, Андрія Чайковського, Миколи Вороного та багатьох інших письменників України; твори Емілі Золя, Генріха Гайне, Уільяма Шекспіра, Фрідріха Шіллера, Редьярда-Джозефа Кіплінга, Болеслава Пруса, Владислава Оркана та інших.

Діяльність вченого тісно пов'язана із Закарпаттям, Східною Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Югославією, особливо з містами Тернополем, Бучачем, Івано-Франківськом, Ужгородом, Львовом, селами Велеснів, Григорів, Коропеч, Пужники в Монастириському районі та Рукомиш і Жизномир Бучацького району на Тернопільщині, де збирав народні перлини.

Помер Володимир Гнатюк у Львові о 18 годині 6 жовтня 1926 року і похований на Личаківському цвинтарі поруч сина Стефана, неподалік Івана Вагилевича, Івана Франка, Соломії Крушельницької, Дениса Лукіяновича, Станіслава Людкевича, Маркіяна Шашкевича.

О. Черемшинський

Література

Вашків, Л. Володимир Гнатюк і Хведір Вовк : епістоляр. діалог / Л. Вашків // Теорія літератури, компаративістика, україністика : зб. наук. праць. — Т., 2007. — С. 258—265. — Бібліогр.: (7 назв).

Єржабкова, Б. Листування І. Франка, В. Гнатюка та О. Кобилянської з чеськими науковцями : [публ. подає матеріал про переписку В. Гнатюка з чес. пер. Ф. Главачеком, ж-том А. Черни, етнографом І. Полівкою, науковцями-дослідниками І. Гораком, Ф. Тіхі] / Б. Єржабкова // Визвольний шлях. — 1984. — Кн. 1. — С. 110—116.

Ониськів, М. «Тіні забутих предків» : (за мотивами досліджень Миколи Грицюті) : [до взаємин В. Гнатюка з М.

Коцюбинським] / М. Ониськів // Вільне життя. — 2008. — 11 лип. — С. 6 : іл. О. Кульчицької до повісті М. Коцюбинського

«Тіні забутих предків». — (Біля джерел твору).

Панасевич, Х. Володимир Гнатюк запрошує : [про музей В. Гнатюка у с. Велеснів Монастир. р-ну] / Х. Панасевич // Тернопільський оглядач. — 2008. — № 16. — С. 14—15 : фотогр. — (Екскурсія).

Черемшинський, О. Володимир Гнатюк і Симон Петлюра / О. Черемшинський // Вільне життя. — 2009. — 17 лип. — С. 6. — (Рядок з біографії краю).

Черемшинський, О. Володимир Гнатюк у житті Володимира Івасюка / О. Черемшинський // Тернопіль. — 2009. — № 2. — С. 133—134 : фотогр.

Черемшинський, О. Гнатюк і Пулюй : [взаємини двох учених мовою музейн. документів] / О. Черемшинський // Вільне життя. — 2010. — 19 лют. — С. 5. — (Наші земляки).

Черемшинський, О. Микола Гоголь у житті Володимира Гнатюка / О. Черемшинський // Вільне життя. — 2009. — 27 берез. — С. 5. — (Два сини України).

Черемшинський, О. Як зацвіла «Червона рута» : [М. Івасюк — про роль ученого, фольклориста В. Гнатюка в становленні його сина — комп. Володимира] / О. Черемшинський // Свобода. — 2009. — 27 лют. — С. 8 : фотогр.

Шот, Г. «Феноменально щасливий збирач» Володимир Гнатюк / Г. Шот // Славетне гроно Тернопілля : навч. посіб. з л-ри рідного краю / Г. Шот. — Т., 2008. — С. 26—31 : фотогр.

Петрук-Попик, Г. Велеснів : пам'яті Володимира Гнатюка : [вірш] / Г. Петрук-Попик // Березневі послання : [вірші]. — Т., 1995. — С. 99—100.

Мушинка, М. І. Гнатюк Володимир Михайлович (псевд. та крипт. В., В. Г., М. Р., Гн. В., Літописець В.; 9.05.1871, с. Велеснів, нині Монастир. р-ну Терноп. обл. — 6.10.1926, Львів) — фольклорист, етнограф, літературознавець, мовознавець і громадсько-культурний діяч / М. І. Мушинка // Енциклопедія сучасної України. — К., 2006. — Т. 5 : Вод — Гн. — С. 706—707 : фотогр. — Бібліогр.: с. 707.

Скрипник, П. І. Гнатюк Володимир Михайлович (9.05.1871—6.10.1926) — фольклорист, етнограф, громад. діяч / П. І. Скрипник // Енциклопедія історії України. — К., 2004. — Т. 2 : Г — Д. — С. 127 : фотогр.

Черемшинський, О. Гнатюк Володимир Михайлович (9.05.1871, с. Велеснів, нині Монастир. р-ну — 6.10.1926, м. Львів) — етнограф, фольклорист, мовознавець, літературознавець, мистецтвознавець, перекладач, громадсько-культурний діяч / О. Черемшинський // Тернопільський енциклопедичний словник. — Т., 2004. — Т. 1 : А — Й. — С. 367 : фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2006 рік. Вип. 16 : бібліогр. покажч. / уклад. М. Друневич. — Т. : Підручники і посібники, 2005. — 128 с.

С. 51—55: про В. Гнатюка.